

**Emme ole syntyneet sutureiksi.
Psykososiaaliset edellytykset rauhallisuudelle ja ”sotakyvyllä”**

Andreas Peglau

(En ole voinut tarkistaa tätä DeepL:n automaattisesti kääntämää tekstiä. Pahoittelen siitä johtuvia virheitä ja epätarkkuuksia.)

Siitä lähtien, kun ihmiset ovat olleet olemassa ...^[1]

”Sodalla tarkoitetaan organisoitua ja huomattavia resursseja vaativaa, aseilla ja väkivallalla käytävää konfliktia, johon osallistuu suunnitelmallisesti toimivia kollektiiveja. Osallistuvien kollektiivien tavoitteena on ajaa omia etujaan. [...] Tähän liittyvät väkivaltaiset toimet kohdistuvat tarkoituksellisesti vastapuolen yksilöiden ruumiilliseen koskemattomuuteen ja johtavat siten kuolemaan ja loukkaantumisiin.” Wikipedia^[2]

Antiikin kreikkalaiselta filosofilta Herakleitokselta (noin 520 eKr. – 460 eKr.) on periytynyt lause: ”Sota on kaikkien isä.”^[3] Vuonna 1642 englantilainen filosofi Thomas Hobbes kirjoitti ”kaikkien sotaa kaikkia vastaan” alkuperäisenä, luonnollisena tilana.^[4] Noin 300 vuotta myöhemmin Sigmund Freud viittasi toiseen Hobbesin lauseeseen ja väitti: ”Ihminen on ihmiselle susi”, ”villi peto, jolle oman lajinsa

säästäminen on vierasta”, perustuen ”ensisijaiseen” – eli ennalta määrättyyn, luontaiseen – ”ihmisten keskinäiseen vihamielisyyteen”.^[5]

Jos näin olisi, meidän ei tarvitsisi miettiä, mistä sodat johtuvat tai kenen etuja sodissa toteutetaan: se on jotenkin geeneissämme... Se tarkoittaisi myös, että sotia olisi vaikea välttää pitkällä aikavälillä. Ja jos se olisi mahdollista, se tapahtuisi vain hintaan, että tukahduttaisimme todellisen luontomme, ”taipumuksemme”.

Vielä nykyäänkin esitetään teoriaa sodasta alkuperäisenä, ikään kuin ”luonnollisena” tilana. Kaksi esimerkkiä:

Vuonna 2009 Nobelin rauhanpalkinnon vastaanottaessaan Barack Obama, Yhdysvaltain presidentti, joka on vastuussa enemmän sotapäivistä kuin kukaan edeltäjistään, julisti: ^[6] ”Sota tuli, jossain muodossa, ensimmäisen ihmisen myötä maailmaan.”^[7]

Trenditutkija Matthias Horxin perustaman ”Zukunftsinstitut” -instituutin verkkosivuilla kerrottiin vuonna 2024: ”Sotaa on ollut olemassa niin kauan kuin ihmiset ovat olleet olemassa.” ^[8] Täällä jopa väitettiin tietävän tarkalleen:

”Väkivaltaisimmat yhteiskunnat ovat – tai olivat – niitä, joita me pidämme pikemminkin ‘rauhanomaisina’. Metsästäjä- ja keräilijäyhteiskunnissa oli suurimmat murhaluvut, ja useimmissa maailman alueissa raivosi loputtomat heimokriegit. Luonnollisessa alkutilassa otettiin mitä saatiin, toisen heimon jäseniä ei pidetty ‘omina’, ja tappamisen estettä ei ollut juurikaan, varsinkin monissa niukkuuden tilanteissa.” ^[9]

Tämän ”luonnollisen alkutilan” rinnalla kansalaisdemokratiat, joissa köyhtyminen, riisto, sorto ja sodankäynti on säännelty lailla, näyttävät – tai pitäisi näyttää – luonnollisesti puhtaalta pelastukselta.

Matka alkukantaiseen aikaan

Katsokaamme siis, mikä on nykyinen tietämys ihmisen syntymästä. Koska arkeologiassa joudutaan vähäisten todisteiden vuoksi usein turvautumaan oletuksiin ja ”analogisiin johtopäätöksiin” ^[10], suuri osa teorioista on kiistanalaisia asiantuntijoiden keskuudessa ja jo yksittäinen uusi löytö voi usein sekoittaa kuvan, joten jotkut seuraavista tiedoista, erityisesti ajoituksista, ovat vain alustavia. Toivon, että niistä tekemäni johtopäätökset ovat pidempiaikaisia.

Tällä hetkellä yleisesti oletetaan, että nykyihmisen sukulinja erosi nykyisen simpanssin sukulinjasta noin kuusi miljoonaa vuotta sitten. ^[11] Aluksi syntyi vielä suhteellisen apinamaisia olentoja, joita kutsutaan myös ”esihumaisiksi”. Niistä kehittyneistä ”alkuihmisistä” ja ”varhaisihmisistä” puhutaan ”Homo”-suvun ensimmäisinä edustajina kahden tai kolmen miljoonan vuoden takaisesta ajasta lähtien. ^[12] ”Anatomisesti modernin ihmisen”, Homo sapiensin, olemassaolo on toistaiseksi todistettu noin 300 000 vuoden ajalta. ^[13]

Ihmiseksi tulemisen prosessiin on yleisesti hyväksyttyjen käsitysten mukaan vaikuttanut muun muassa tulen käyttö. Tästä kerrotaan verkkosivustolla ”Planet Wissen”: ^[14]

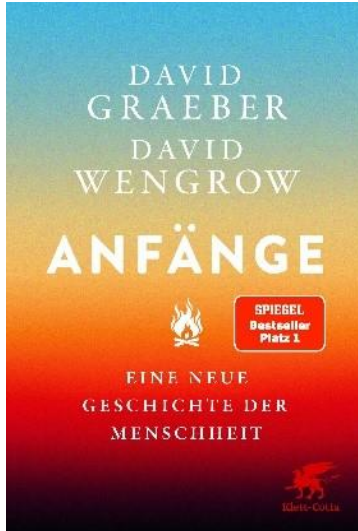
”Jotkut löydökset viittaavat siihen, että esi-isämme [...] käyttivät tulen voimaa jo noin 1,5 miljoonaa vuotta sitten. Kuitenkin kysymys siitä, milloin ihminen onnistui sytyttämään tulen itsenäisesti, on edelleen kiistanalainen tutkijoiden keskuudessa. Monet olettavat, että neandertalilaiset pystyivät siihen 40 000 vuotta sitten tulikivien avulla.”

Jos mainitut luvut ovat oikeita, esi-isämme olisivat käyttäneet tulta lähes puolitoista miljoonaa vuotta ilman, että olisivat keksineet, miten sen voi sytyttää itse. Ei ole yllättävää, että muut tutkijat, kuten historioitsija James C. Scott, arvioivat tämän tapahtuneen paljon aikaisemmin: noin 400 000 vuotta sitten. ^[15]

400 000 vai 40 000 vuotta? Tämän merkittävän 360 000 vuoden epätarkkuuden takana piilee perustavanlaatuinen ongelma varhaisimpien kehitysvaiheidemme tutkimuksessa: vaikka meillä on

paljon oletuksia ihmisen kaltaisten olentojen olemassaolon suurimmasta osasta, *tiedämme* todellisuudessa hyvin vähän.

Ei edustavia lausuntoja

Vuonna 2021 julkaistussa kirjassa *Anfänge. Eine neue Geschichte der Menschheit* (Alkuajat. Uusi ihmiskunnan historia) antropologi David Graeber ja arkeologi David Wengrow esittävät yhteenvedon nykyisestä tutkimustilanteesta. He kirjoittavat: Varhaisesta esihistoriastamme on

”tuskin lainkaan löydöksiä. On siis [...] tuhansia vuosia, joiden ainoat saatavilla olevat todisteet hominidien toiminnasta ovat esimerkiksi yksi hammas tai ehkä muutama sirpaleinen kivi. [...]

Miltä nämä alkukantaiset ihmisyhteisöt näyttivät? Meidän pitäisi ainakin tässä kohdin olla rehellisiä ja myöntää, että meillä ei ole aavistustakaan. [...]

Useimpien aikakausien osalta emme edes tiedä, miltä ihmisten kurkunkää alapuolinen rakenne näytti, puhumattakaan pigmentistä, ravitsemuksesta ja kaikesta muusta.”^[16]

Vuonna 2024 arkeologi Harald Meller, historioitsija Kai Michel ja evoluutiobiologi Carel van Schaik vahvistivat: ”Meillä on käytettävissämme vain häviävän pieni määrä säilyneitä ihmisen luita.”^[17] Heidän siteeraamansa arvion mukaan on löydetty 3 000 ”yli 10 000 vuotta vanhaa Homo sapiensin jäännöstä”.^[18]

Maapallolla siihen mennessä eläneiden esi-isäihmisten, alkukantaisten ihmisten, varhaisten ihmisten ja nykyihmisten kokonaismääräksi on annettu – väistämättä erittäin spekulatiivinen – arvio yli seitsemästä miljardista.^[19] Koska ihmisen kaltaisten olentojen populaatio kasvoi aluksi ilmeisesti hitaasti, suurin osa niistä kuului joka tapauksessa Homo sapiens -ryhmään.^[20]

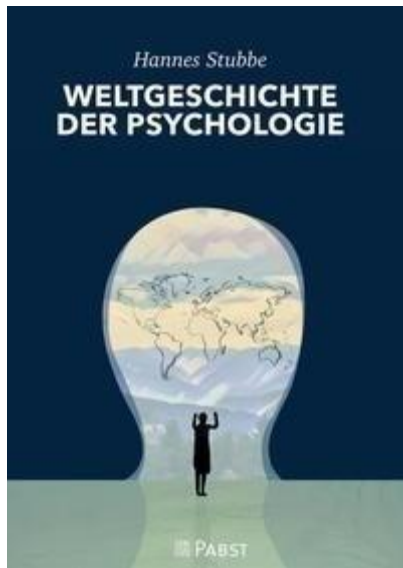
Miljardeista yksilöistä, jotka olivat hajallaan ympäri puolta maapalloa, on jäljellä muutama tuhat jäännöstä, joista yhä harvempi löytyy ajan kuluessa: tämä osoittaa, kuinka epävarmalla pohjalla *kaikki* yleistykset varhaisista ihmisen kaltaisista olennoista ja ihmisistä ovat. Ei voida missään nimessä puhua siitä, että muutaman yksilön luurankojen osat sopisivat edustaviksi lausuntoiksi suurista elävien ihmisten ryhmistä.

Hampaat ja kallon luut, joista suurin osa näistä löydöistä koostuu, eivät sisällä mitään tietoa psykososiaalisista näkökohdista tai niiden entisten omistajien henkisestä ja hengellisestä tilasta. Eivätkä ne kerro, olivatko he sotaisia vai rauhaa rakastava kansa.

Ensimmäiset ”suorat todisteet siitä, mitä nykyään kutsumme [...] ’kulttuuriksi’, ulottuvat” puolestaan ”enintään 100 000 vuotta taaksepäin”. Ja vasta noin 50 000 vuotta sitten tällaiset todisteet ovat alkaneet vähitellen yleistyä.^[21]

Homo sapiens oli kuitenkin ollut olemassa jo vähintään 250 000 vuotta. Mutta myös se, mitä luulemme tietävämmemme ihmisten psyykkisestä tilasta, motiveista, tavoitteista ja sosiaalisesta käyttäytymisestä näiden 250 000 vuoden aikana, perustuu – lukuun ottamatta viimeisiä viittä vuosituhatta – lähes yksinomaan enemmän tai vähemmän uskottaviin *oletuksiin*.

Kuinka alustavia nämä oletukset ovat, paljastui jälleen kerran 6. kesäkuuta 2023 julkaistussa uutisessa, jonka mukaan jo 200 000 vuotta sitten ihmisen kaltaiset esi-isät haudanneet sukulaisiaan. Tähän asti tämä oli myönnetty vain neandertalilaisille ja Homo sapiensille – ja vasta 100 000 vuoden ajalta. Nämä löydöt, sanotaan uutisessa, ”kyseenalaistavat aiemman käsityksen ihmisen evoluutiosta, jonka mukaan vasta suurempien aivojen kehittyminen mahdollisti monimutkaiset toiminnot, kuten kuolleiden hautaamisen”.^[22]

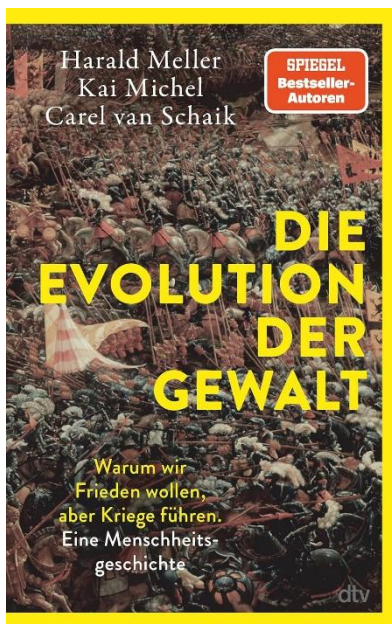

Kompakti kooste aikaisemmista arkeologisista löydöistä ja niistä johdetuista oletuksista löytyy psykologi ja antropologi Hannes Stubben kirjoittamasta kirjasta *Weltgeschichte der Psychologie* (Psykologian maailmanhistoria).^[23]

Huolenpito murhan sijaan

R. Brian Ferguson, toinen antropologi, on tutkinut useista löydöspaikoista satoja yli 10 000 vuotta vanhoja Homo sapiens -luurankoja selvittääkseen, onko niissä merkkejä ihmisten välisestä väkivallasta. Tuloksena oli, että vain noin kolmessa tusinassa luurankossa oli tällaisia merkkejä. Toisin sanoen hän ei löytänyt arkeologisia todisteita sodasta yli 10 000 vuotta sitten. Lisäksi väkivalta ei välttämättä ole ollut tahallista.^[24]

Itse asiassa myös esihistoriasta löytyy viitteitä ihmisten välisestä väkivallasta; varhaisin tapaus on ajoitettu noin 430 000 vuoden takaiseksi.^[25] Meller, Michel ja van Schaik ovat kirjassaan *Die Evolution der Gewalt* (Väkivallan kehitys) käyneet läpi koko kolme miljoonaa vuotta Homo-suvun syntymästä lähtien, ”jättäen huomiotta mitään merkittävää jälkeä”, mutta he tekevät kuitenkin seuraavan johtopäätöksen: ”Ei ole edes kourallista todisteita ihmisten tahallista tappamisesta.”^[26] Mutta vaikka nämä tappamiset olisivatkin olleet murhia, mitä ei voida koskaan selvittää silminnäkijöiden puuttuessa, murha ei ole sota. Yksittäinen murhaaja – josta ei ole saatavilla mitään tietoa, toisin kuin uhrista – ei voi edustaa tuon ajan ihmiskuntaa.

Harald Meller ja hänen kanssaan kirjoittaneet huomauttavat lisäksi:

”Kun etsitään esihistoriallisia todisteita sodasta, murhasta ja tappamisesta, löydetään sen sijaan viitteitä hoidosta ja huolenpidosta. Paleoarkeologiset löydökset todistavat, että ihmiset auttoivat ja tukivat toisiaan, muuten monet vammat olisivat olleet kuolemantuomio.”

Esimerkkinä he mainitsevat noin 430 000 vuotta sitten kuolleen neandertalilaisen, joka kärsi ”koko joukolta degeneratiivisia sairauksia, traumoja, oikean käden lyhenemistä ja todennäköisesti vasemman silmän sokeutta sekä vakavaa kuulon heikkenemistä”, mutta saavutti silti ”neljäkymmenen tai viidenkymmenen vuoden” iän – mikä oli mahdollista vain ”päivittäisen [r] tuki” ryhmältään, mukaan lukien haavojen hoito.^[27]

”Sodan” kriteerit

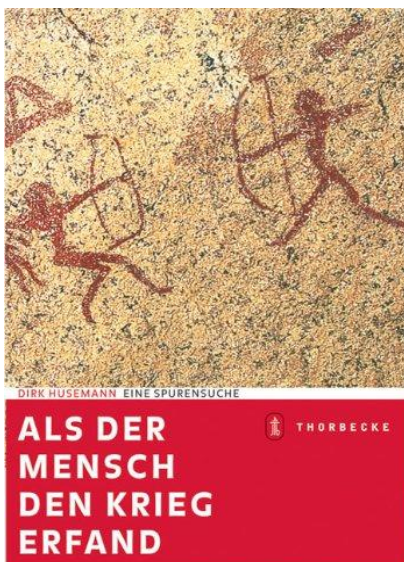
Lisäksi: kaikki tahallinen ihmisten välinen väkivalta, eikä edes kaikki aseilla käytävät konfliktit, ole sotaa. Wikipediaa lainaten:

"Perustavanlaatuinen haaste sotien luokittelussa on kysymys siitä, milloin sotaa voidaan kutsua sodaksi. Poliittisessa ja tieteellisessä tarkastelussa tehdään usein ero aseellisen konfliktin ja sodan välillä. Aseellisenä konfliktina pidetään satunnaista, pikemminkin sattumanvaraista ja ei-strategista aseellista yhteenottoa taistelevien osapuolten välillä." [28]

"Suurissa tutkimusprojekteissa", jatketaan artikkelissa, "1 000 kuolonuhria vuodessa pidetään karkeana indikaattorina siitä, että aseellinen konflikti on eskaloitunut sodaksi". Muissa "sodan määritelmässä" vaaditaan lisäksi "vähimmäismäärä jatkuvaa suunnittelua ja organisointia vähintään yhdeltä osapuolelta" tai "että vähintään yksi taistelevista osapuolista on valtio, joka osallistuu konfliktiin omilla asevoimillaan". [29]

Pitkään vanhimpana sotilaallisena konfliktina pidetty löytö täytti edellä mainitut kriteerit parhaimmillaan vain osittain. R. Brian Ferguson kertoo nykyisen Sudanin alueella sijaitsevasta kaivauksesta:

"Tämä hautausmaa, joka tunnetaan nimellä löytöpaikka 117, löydettiin 1960-luvun puolivälissä Fred Wendorfin, Southern Methodist Universityn arkeologin Dallasissa, Texasissa, johtaman tutkimusretken aikana, ja sen ikä on karkeiden arvioiden mukaan 12 000–14 000 vuotta. Siellä oli 59 hyvin säilynyttä luurankoa, joista 24 löydettiin läheisessä yhteydessä kivipalojen kanssa, jotka tulkittiin osiksi ammuksia." [30]

Siitä lähtien sieltä on löydetty 61 eri-ikäistä ja molempia sukupuolia edustavaa ruumista; 41 luurangossa on vammoja. [31] Ei kuitenkaan voitu selvittää, oliko nämä ruumiit haudattu samanaikaisesti vai useiden vuosien aikana. Prehistorian tutkija Dirk Husemann viittaa kirjassaan *Als der Mensch den Krieg erfand* (Kun ihminen keksi sodan) siihen, että Fred Wendorf löysi "läheltä toisen hautapaikan samalta ajalta", jossa "yhdelläkään ruumiilla ei ollut vammoja". Siksi pidettiin myös mahdollisena, että löytöpaikalla 117 haudattiin tarkoituksella "vain ne, jotka olivat kuolleet väkivaltaisesti". [32] Sittemmin on käynyt ilmi, että "monilla näistä ihmisistä oli vammoja" – useimmiten nuolista tai keihäistä – "jotka olivat jo parantuneet heidän kuollessaan"; [33] tämä koski kolmea neljäsosaa aikuisista. Dirk Husemannin arvio on siis todennäköisesti oikea: joukkomurha on "suljettava pois". [34] Nämä löydökset todistavat kuitenkin "toistuva ihmisten välinen väkivalta". [35]

5,988 miljoonaa vuotta ilman todisteita sodasta

Mutta vaikka haluaisimmekin – huolimatta täydellisestä tietämättömyydestä tarkemmista olosuhteista – luokitella noin 12 000 vuotta sitten Sudanissa tapahtuneet vammat ja tapot sodan merkiksi, se tarkoittaisi, että kuuden miljoonan vuoden ihmisen kehityksen aikana 5 988 miljoonan vuoden ajalta, eli 99,98 prosentilta siitä, ei ole todisteita sodasta. Jos sen sijaan otamme vertailukohteeksi kolme miljoonaa vuotta varhaisten ihmisten, eli Homo-suvun, syntymästä, voimme todeta saman 99,96 prosentille tästä ajasta. Ja vaikka ottaisimme vertailukohteeksi vain tähän mennessä todistetut 300 000 vuotta Homo sapiensin olemassaoloa, voidaan todeta, että 96 prosentilla anatomisesti modernin ihmisen elinaikasta ei ole mitään todisteita mistään sotaista yhteenotoista. Sama pätee neandertalilaisiin, jotka olivat olemassa "itsenäisenä lajina" jo 450 000 vuotta sitten. [36]

Myös Harald Meller, Kai Michel ja Carel van Schaik toteavat, että tästä loputtoman pitkästä ajasta ”ei ole tähän mennessä löydetty mitään arkeologisia viitteitä sodasta tai edes satunnaisista konflikteista ryhmien välillä”. Arkeologia puhuu tässä asiassa ”selkeää kieltä: ihmiskunnan historian kannalta katsottuna kollektiivinen, organisoitu verilöyly näyttää olevan uusi ilmiö.”^[37]

Miksi niin, kysyvät psykologi Christopher Ryan ja psykiatri Cacilda Jethá kirjassaan *Sex. Die wahre Geschichte*, olisiko meidän esi-isillämme pitänyt lähteä rasittaville vaelluksille hedelmällisellä, pääosin asumattomalla^[38] planeetalla, jolla oli ehtymättömiä luonnonvaroja^[39], tappaakseen jossain muita ihmisiä tai tullakseen itse tapetuiksi? Tähän sopii se, että tuhansista löydettyistä esihistoriallisista luolamaalauksista ei löydy sotakohtauksia.^[40] Vasta noin 7 000 vuotta sitten syntyi useita joukkohautoja, jotka asiantuntijat ovat laajalti yksimielisesti luokitelleet todisteiksi sotaista verilöylyistä.^[41] Varhaisimmat kuvalliset esitykset, joissa jousimiehet näyttävät olevan vihollisina vastakkain,^[42] on tällä hetkellä useimmiten ajoitettu noin 5 000 vuoden ikäisiksi.^[43]

Sodat olivat oletettavasti ennen kaikkea seurausta autoritaaristen yhteiskuntarakenteiden syntymisestä ja siihen liittyvästä epätasaisesta omaisuuden jakautumisesta, jota luonnonkatastrofit ja niiden moninaiset vaikutukset ehkä vielä lisäsivät.^[44]

Tehdään siis tähän mennessä seuraava johtopäätös: Barack Obaman tai ”Zukunftsinstitutin” (*”Ihmisten olemassaolon alusta lähtien on ollut sotia”*) alussa siteeratut lauseet eivät ole millään tavalla todistettavissa ja ovat siksi myös epätieteellisiä.

Jos joku kuitenkin levittää tällaisia väitteitä, on syytä kysyä, millä perusteella ja mistä syystä hän niin tekee. Obaman tapauksessa ajatus on ilmeinen: sodan esittäminen syvästi inhimillisenä ilmiönä on todennäköisesti helpottanut häntä aloittamaan itse sotia ilman huonoa omaatuntoa.

Samoin nykypäivän sodanlietsojille hallituksissa ja joukkotiedotusvälineissä sopii hyvin viitata ihmisten luontaiseen taipumukseen tai jopa *haluun* tuhota ja tappaa, jotta he voivat tehdä tavoittelemastaan ”sotakelpoisuudesta” houkuttelevan, mottona: ”Te haluatte sitä kuitenkin!”

Periaatteessa pätee: kuka uskoo ihmisen synnynäiseen tuhoisaan luonteeseen, säästyy ärsyttävältä kysymykseltä, mikä tekee ihmisistä ”pahoja”.

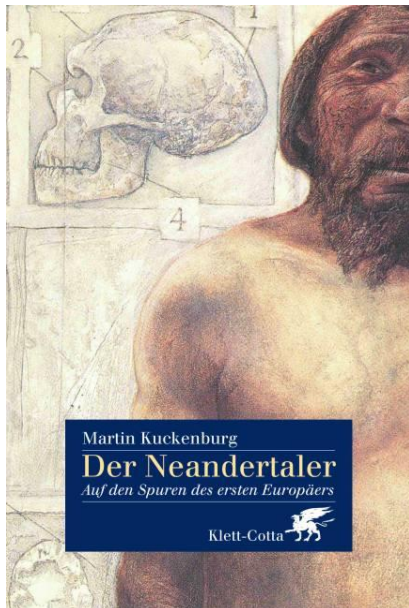
Tiedon rajat

Objektiivisten arviointimahdollisuuksien puute varhaisen ihmiskunnan historiassa tarkoittaa tietenkin myös sitä, että Emme voi myöskään todistaa, että ihmiskunnan synty olisi ollut täysin *rauhanomainen*, eikä että alkuperäinen tilanne olisi ollut paratiisillinen, alkukommunistinen tai matriarkaalinen.

Vuonna 1996, perusteellisen tutkimuksen jälkeen, arkeologit Brigitte Röder, Juliane Hummel ja Brigitta Kunz tulivat siihen johtopäätökseen, että matriarkaatin olemassaoloa ei voida ”arkeologisten lähteiden avulla todistaa eikä kumota. Yksi arkeologian suurimmista ongelmista on, että se ei ole vielä löytänyt avainta menneiden yhteiskuntien ajattelumaailmaan”.^[45]

Viimeisten 50 000 vuoden ajalta luolamaalaukset ja figuratiiviset esitykset – jotka vaativat tulkintaa – tarjoavat kuitenkin näkemyksiä tähän ajattelumaailmaan. Luotettavampi ”avain” kehittyi kuitenkin vasta, kun kirjoitetut kielet voitiin tallentaa pysyvästi, esimerkiksi kiilakirjoituksena – eli noin 5 000 vuotta sitten.^[46] Se, että edes tämä avain ei ole tarkasti muotoiltu, että kirjalliset perimätiedot ovat usein virheellisiä, vääristyneitä ja lähes aina puutteellisia, viittaa jo oikeutettuun lauseeseen, että historiaa kirjoittavat *voittajat*. Kuuluisaksi tulleessa tapauksessa Osterinsaarella olivat valloittajat ja

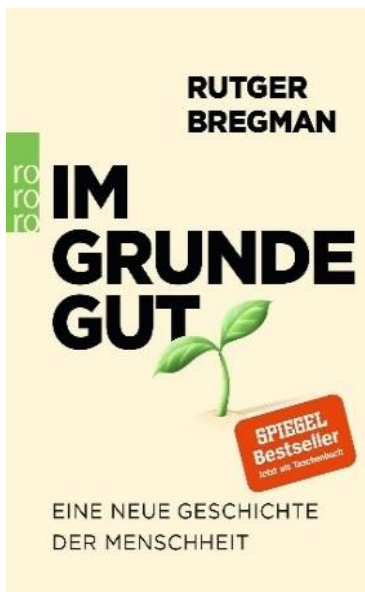
orjakauppiat, jotka syyttivät saaren alkuperäiskansaa tuhoista, jotka he itse olivat aiheuttaneet ja aloittaneet.^[47]

”Primitiivisten” kulttuurien halventaminen on yleistä historian tarkastelussa. Neandertalilaisia on kuvattu ja kuvataan edelleen osittain lihaksikkaiksi, ”henkisesti vajavaisiksi ja tylsyydessään ja sivistymättömyydessään tuskin voittamattomiksi muukalaisiksi”^[48] – vaikka lukuisat löydöt ovat jo kauan sitten osoittaneet, että tämä noin 40 000 vuotta sitten kadonnut ihmislaji oli kaikilta olennaisilta osiltaan homo sapiensin veroinen, yhtä ”inhimillinen” ja joissakin tapauksissa sekoittui sen kanssa lisääntymisen kautta.^[49] Hannes Stubbe toteaa: Vaikka joidenkin tutkijoiden onkin ”vaikea myöntää tätä, meidän on nykyään hyväksyttävä neandertalilaiset täysivaltaisina ihmisinä, joilla oli kaikki henkiset, psyykkiset ja sosiaaliset toiminnot, voimat ja kyvyt [...]”.^[50] Neandertalilaisilla oli myös suurempi aivo kuin meillä...^[51] Martin Kuckenburg on useissa julkaisuissaan palauttanut neandertalilaisille oikeudenmukaisuuden ”ensimmäisinä eurooppalaisina”.^[52]

”Sotataidon” osalta on syytä mainita kaksi muuta esimerkkiä todellisuuden vääristelystä. Vain räikeä, sittemmin yksityiskohtaisesti paljastettu tietojen manipulointi^[53] antoi psykologi Steven Pinkerille mahdollisuuden väittää, että aiemmin ”kollektiivinen väkivalta [...] oli aina ja kaikkialla läsnä”^[54] – ja johtaa siitä kapitalistisen yhteiskuntarakenteen ihannoitint. ^[55] Erityisen röyhkeästi toimi antropologi Napoleon Chagnon^[56], joka vuonna 1964 antoi Yanomami-kansalle ensin kirveitä ja macheteja ja väitti sitten bestsellereissään näiden ja erilaisten väärin väitteiden perusteella, että he olivat erittäin väkivaltaisina. Vuonna 1995 yanomamit kielsivät häneltä pääsyn alueelleen jatkuvien herjausyritysten vuoksi.^[57]

Mutta Chagnon, ja Pinkerkin, pidetään edelleen alkuperäiskansojen julmuuden ja synnynnäisen pahuuden kruununtodistajina.

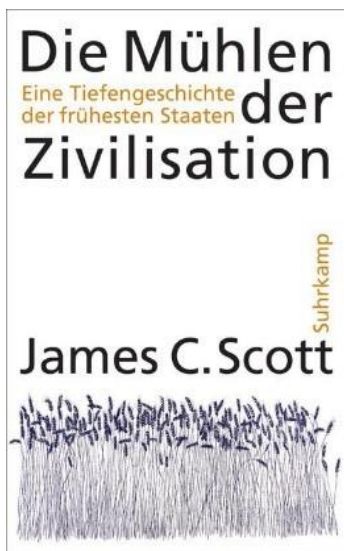

Historioitsija Rutger Bregman on kerännyt esimerkkejä ”pahan villin” ”vakiintuneen narratiivin” valheellisuudesta, jonka mukaan ”hyvä” (länsimainen) sivilisaatio on ensin tehtävä sosiaalisesti hyväksyttäväksi, ja tarkastellut kriittisesti näennäisesti tieteellisiä kokeita, tutkimuksia ja julkaisuja ihmiskuvasta. Hän tulee siihen tulokseen, että ihminen on – kuten hänen kirjansa nimi kertoo – ”pohjimmiltaan hyvä”.^[58] Tarkoittaako kuvattu vakavien tietojen puute ihmiskunnan (esihistoriasta), että emme voi vastata kysymykseen, olemmeko syntyneet satureiksi? Kyllä voimme. Synnynnäinen taipumus sotaan ja tappamiseen pitäisi näkyä aina ja kaikkialla – vaikkapa siinä, että sitä on jatkuvasti tukahdutettava. Jotta voimme hylätä väitteen, että olemme syntyneet satureiksi, meidän on vain osoitettava, että asiat ovat voineet olla tai voivat olla toisin. Viimeisten vuosituhsien osalta tämä on täysin mahdollista.^[59]

Metsästäjät ja keräilijät

Harald Mellerin, Kai Michelin ja Carel van Schaikin mukaan meidän metsästäjinä ja keräilijöinä toimineiden lähisukulaisiemme – joita usein kutsutaan ”metsästäjä-keräilijöiksi” – osalta on ”haudattava Thomas Hobbesin[60] esittämä ennakkoluulo”, jonka mukaan heidän elämänsä olisi ollut ”yksinäistä, kurjaa, inhottavaa, eläimellistä ja lyhyttä”. [61] Ilmeisesti he olivat pidempiä kuin nykyinen keskimääräinen ihminen, ja heidän elinajanodotteensa saattoi Christopher Ryanin ja Cacilda Jethán mukaan olla 70–90 vuotta. Myös antropologi Robert Edgerton on sitä mieltä, että Euroopassa ”kaupunkiväestö saavutti metsästäjä-keräilijöiden pitkäikäisyyden vasta 1800-luvun puolivälissä tai jopa 1900-luvulla”. [62] Nämä nomadit olivat ilmeisesti ”sopeutuneet erinomaisesti elinympäristöönsä” eikä heillä todennäköisesti ollut syytä aloittaa konflikteja resurssien puutteen vuoksi. [63]

Tähän viittaavat myös antropologi Douglas P. Fry ja filosofi Patrik Söderbergin tutkimukset, jotka koskevat ”148 kuolemaan johtanutta aggressiotapausta” 21 aikaisemmassa ja nykypäivään lähempänä olevassa metsästäjä-keräilijäyhteisössä. [64] He tiivistävät tuloksensa seuraavasti: näiden kuolemantapausten taustalla oli useimmiten henkilökohtainen motiivi, kuten mustasukkaisuus tai kosto, harvoin perheriita ja vielä ”paljon harvemmin” konflikti ”poliittisten yhteisöjen välillä tai sota”. Noin puolessa yhteisöistä ei ollut lainkaan ”kuolemaan johtaneita tapahtumia, joissa olisi ollut mukana useampi kuin yksi tekijä”. [65]

Metsästäjä-keräilijäyhteisöt eivät myöskään olleet olemassa vain *ennen* valtioita, vaan ne olivat olemassa tuhansia vuosia *yhdessä* valtioiden kanssa, jotka perustettiin ensimmäisen kerran noin 6 000 vuotta sitten. [66] Kuten James C. Scott osoittaa kirjassaan *Die Mühlen der Zivilisation*[67], tämä rinnakkaiselo johtui viime kädessä siitä, että metsästäjä-keräilijän elämä oli edelleen houkutteleva vaihtoehto paikkakunnalle asettumiselle. Vahvistetuissa asutuksissa elinajanodote ja elämänlaatu eivät nimittäin aluksi yleensä nousseet, vaan *laskivat*. Tämä johtui muun muassa siitä, että ihmisten ja kotieläinten tiivis yhteiselo aiheutti epidemioita ja että ihmiset joutuivat hankkimaan kaikki elämän välttämättömyydet pääasiassa samasta paikasta.

Mutta myös kehittyvissä suurkaupungeissa oli esimerkkejä rauhanomaisesta yhteiseloista. Yksi tällainen asutus oli Anatolian Catal Hüyük (tai Çatalhöyük), [68], joka oli olemassa noin 1500 vuotta, vuodesta 7400 eKr. lähtien, ja jonka pinta-ala oli jopa 13 hehtaaria ja asukasluku useita tuhansia. Ruokaa ja aineellista omaisuutta jaettiin ilmeisesti melko tasaisesti, eikä ole viitteitä keskitetystä järjestysvallasta, saati sitten sortovallasta, eikä myöskään väkivaltarikoksista tai murhaavista taisteluista.

Tosin vain 5 prosenttia tästä asutuksesta on toistaiseksi tutkittu arkeologisesti. [69] Siitä huolimatta tämä on vahva osoitus siitä, että sodat EIVÄT ole ihmiskunnan vakio.

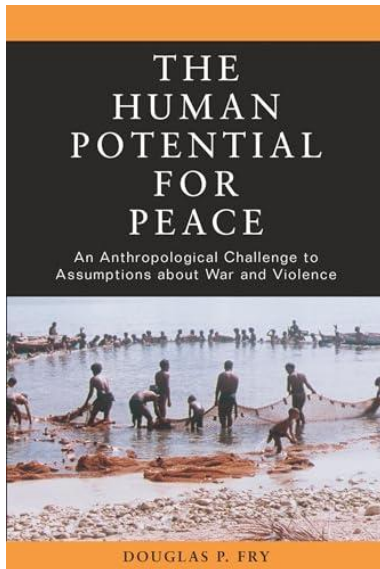
Nykypäivään ulottuvien etnologisten tutkimusten avulla voidaan lisäksi *todistaa*, että Homo sapiens -lajin edustajat voivat elää pitkään hyvin yhdessä.

Oppia rauhanomaisimmista yhteiskunnista

Vuonna 2021 Douglas P. Fry, joka on pitkään tutkinut rauhan ylläpitämisen mahdollisuuksia[70], ja sosiaalipsykologi Peter T. Coleman esittelivät artikkelissaan ”Sustaining Peace Project” (Sustaining Peace Project)[71]. Vuodesta 2014 lähtien heidän ryhmänsä, joka koostuu psykologeista, antropologeista, filosofiista, astrofysikoista, ympäristö- ja politiikan tutkijoista sekä tieto- ja

viestintäasiantuntijoista, on pyrkinyt ”kattavampaa ja tarkempaa ymmärrystä kestävästä rauhasta”. Coleman ja Fry kirjoittavat, että toisin kuin mediassa yleensä esitetään, on nykyäänkin olemassa lukuisia yhteiskuntia, jotka elävät rauhassa rajojensa sisällä ja naapureidensa kanssa ”50, 100 tai jopa useita satoja vuosia”. Tämä kumosi ”uskomuksen, että ihmiset ovat luonnostaan ohjelmoituja sotimaan”. [72] Esimerkkeinä he mainitsevat muun muassa kymmenen naapurikansaa Brasilian Xingujoen yläjuoksulla, Sveitsin kantonit ja irokeesien liiton.

He ovat tunnistanee seuraavat tekijät erityisen rauhaa edistäviksi: yleinen yhteinen identiteetti/yhteisiä aktiviteetteja ja instituutioita yhdistävät tekijät/sotaa vastustavat normit, arvot, rituaalit ja symbolit/”rauhan kieli” joukkotiedotusvälineissä, jos sellaisia on/poliitikot, yrittäjät, papit ja aktivistit, jotka auttavat kehittämään ja toteuttamaan rauhan visio. [73]

Tämä herättää kysymyksen, mitä näistä on nykyään olemassa Saksassa tai EU:ssa. Coleman ja Fry luokittelevat myös EU:n rauhaa rakastavaksi yhteiskunnaksi. Mutta heidän artikkelinsa on peräisin vuodelta 2021 ...

Lisätietoja aiheesta löytyy *Sustaining Peace Project* [74] - verkkosivustolta, jossa suositellaan Fryn kirjan *The Human Potential for Peace* lukemista.

Ihmisen tuhoisuuden anatomia

Jo vuonna 1973 psykoanalyytikko ja yhteiskuntatutkija Erich Fromm kokosi raportteja eri etnisistä ryhmistä ja niiden sosiaalisten suhteiden laadusta. Hänen urauurtavassa teoksessaan *Anatomie der menschlichen Destruktivität* [75] (Ihmisen tuhoisuuden anatomia) kerrotaan, että vielä 1900-luvun jälkipuoliskolla oli

olemassa vakaita, elämää myöntäviä, sotaista toimintaa välttäviä, usein matriarkaalisen suuntautuneita yhteiskuntayhteisöjä, joissa ei ollut tarvetta hillitä oletettua tappamisviettä. [76] Fromm tiivistää:

”Vaikka havaitsemme kaikissa kulttuureissa, että ihmiset puolustautuvat elämänsä uhkaavia vaaroja vastaan taistelemalla (tai pakenemalla), tuhoisuus ja julmuus ovat niin vähäisiä niin monissa yhteiskunnissa, että näitä suuria eroja ei voida selittää, jos kyseessä olisi ’synnynnäinen’ intohimo.” [77]

Frommin kirja tarjoaa lisäksi minun tietääkseni edelleen kattavimman kokoelman argumentteja psykoanalyysistä, (sosiaali-)psykologiasta, paleontologiasta, antropologiasta, arkeologiasta, neurofysiologiasta, eläinpsykologiasta ja historiatieteestä, jotka puoltavat ihmisen synnynnäistä taipumusta yhteistyöhön ja rauhallisuuteen.

Haluan poimia vain muutaman kohdan, jotka liittyvät suoraan aiheeseemme:

- Aggressio sinänsä, joka on johdettu latinankielisestä sanasta ”aggrederere” = lähestyä jotakuta tai jotakin, ryhtyä johonkin, ei ole vain mitään pahaa, vaan elintärkeä, terve osa toimintarepertuaariamme. Vain sen avulla on mahdollista rajata, puolustaa, puolustaa itseään ja puolustautua. Jo elämän alussa tarvitsemme tätä kykyä, jotta voimme työntyä ulos kapeasta synnytysskanavasta ja syntyä. Kyky olla terveellisesti aggressiivinen tässä mielessä on sekä eläimillä että ihmisillä. Se liittyy aina uhkaaviin tilanteisiin tai haasteisiin. Oletukset aggressiivisenvietin (Konrad Lorenz) tai jopa kuolemanvietin (Sigmund Freud) ovat perusteettomia spekulatioita. [78]

- Aggressiiviseen käyttäytymiseen voi joissakin tilanteissa liittyä myös tuhoa ja hävitystä – esimerkiksi kun leijona saalistaa antiloopin tai kun ihmiset tappavat akuutissa itsepuolustustilanteessa. Mutta eläimillä, kuten myös psyykkisesti riittävän terveillä ihmisillä, tämä tuhoaminen ei ole koskaan päämäärä itsessään.

- Eläimet tai henkisesti terveet ihmiset eivät käyttäydy sadistisesti, tarkoituksellisesti elämää vihaavasti tai nautinnollisesti julmasti. Vain tuhoisiksi tehdyt, siten henkisesti vakavasti häiriintyneet ihmiset haluavat sotaa.

- Ihminen kykenee ennakoimaan henkisesti sekä todellisia että epätodellisia, pelkästään vihjattuja elintärkeitä uhkia. Jälkimmäinenkin voi laukaista hänessä biologisesti perusteltua, lajin tai itsensä eläytymisen palvelevaa aggressiota tai tuhoa. Tätä ovat

käyttäneet – ja käyttävät edelleen – vallanpitäjät luodakseen massojen sotavalmiutta.

- Mielekäs elämä, tyydyttävät ihmissuhteet, mutta myös syvälinen psykoterapia voivat auttaa lieventämään tai parantamaan tuhoisuuteen johtavan sosialisoinnin vaikutuksia. [79]

Voidaanko meidän syntyä potentiaalisina tappajina, voidaan myös tarkistaa *yksilöllisten elämäntapojen perusteella. Tähän ovat predestinoituneet sellaisten ihmisten elämäkerrat, jotka ovat tehneet niin vakavia rikoksia kuin sodan aloittaminen ja joukkomurhat.*

Goebbels

Joseph Goebbels, [80] syntynyt vuonna 1897, tuli myöhemmin natsien propagandaministerinä yhdeksi päävastaajiksi henkilöistä natsivaltion juutalaisvastaisessa, kommunismivastaisessa ja Neuvostoliiton vastaisessa sotapropagandassa.

Lapsuudessaan ja nuoruudessaan innokas ihastelija, Goebbels kirjoitti runoja, näytelmiä ja pianokappaleita, luki muun muassa Gottfried Kelleria, Theodor Stormia, Schilleria ja Goethea, rakastui ja toivoi elämää täynnä rakkautta ja tunnustusta.

Tämän toiveen näyttävä epäonnistuminen johtui osittain hänen lapsuudessa syntyneestä klumpjalasta, tai tarkemmin sanottuna negatiivisista reaktioista tähän vammaan. Hänen tiukasti katolilaisille vanhemmilleen se oli ”koettelemus”, joka oli parasta kieltää. Sukulaississa ja luokkatovereissa se herätti vastenmielisyyttä ja jopa inhoa, myöhemmin myös joissakin hänen ihastuksensa kohteina olleissa naisissa.

Ajan myötä tyydyttämättömän rakkauden tilalle nousi korvaava kohde, ”isänmaa”. Vielä vuonna 1919, 22-vuotiaana kansallismielisenä, Goebbels haki menestyksekkäästi tohtorin tutkintoa juutalaiselta professorilta ja arvioi että tämä oli ”erittäin ystävällinen” ja ”huomaavainen mies”. [81] Vuonna 1920 hän pohti aluksi voittoa ”vasemmistolaisista” joukkojen kapinaa Länsi-Saksassa reaktiivisia vapaajoukkoja ja Reichswehrin vastaan seuraavasti: ”Punainen vallankumous Ruhrin alueella [...]. Olen kaukaa innoissani”. [82]

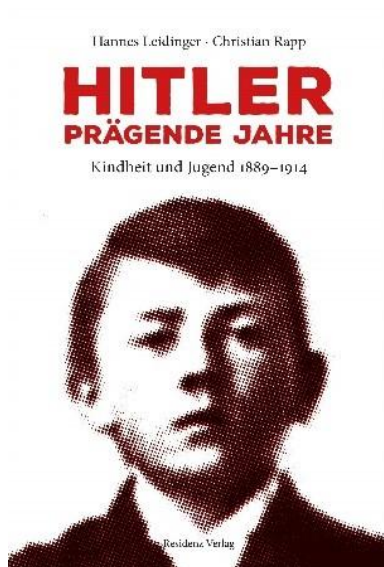
Etsiessään ”neroä”, joka voisi pelastaa hänet ja Saksan, hän kuuli ensimmäisen kerran Adolf Hitleristä vuonna 1921 – ja oli pettynyt. Hän riemitti: ”Kun näen hakaristin, minua alkaa jo kusta.” [83] Mutta ammatilliset ja yksityiselämän turhautumiset, työttömyys, nälkä ja elämän epävarmuus seurasivat, [84] ja henkiset ongelmat kasaantuivat: turhautuminen, itsemurha-ajatukset, alkoholin käyttö, hermoromahdukset. Nyt hänellä oli vuorotellen ”syvä masennus” ja ”fanattisen tahdon purkaukset”. [85]

Vuonna 1922 hän sai tietää morsiameltaan, että tämä oli ”puoliksi juutalainen”. Hän oli kyllä ärtynyt, mutta ei aluksi lopettanut suhdetta. [86] Vuonna 1924 hän pystyi vielä näkemään Karl Marxin teoksessa ”Pääoma” positiivisia puolia. [87]

Vähitellen hän kuitenkin joutui täysin natsien ideologian ja johtajakultin pauloihin, etenkin koska ne antoivat hänelle mahdollisuuden tukahduttaa alemmuuden tunteet ja masennuksen. Nyt hänelle muodostui, kuten hän kirjoitti, ”taivaalla valkoinen pilvi, joka muistutti hakaristiä”. [88] Hitlerin ehdoton kannattaja oli valmis.

Tämä prosessi kesti kuitenkin lähes 30 vuotta.

Hitler

Adolf Hitleristä on julkaistu enemmän teoksia kuin melkein mistään muusta henkilöstä. Vuonna 2020 ilmestyi kirja, joka kokoaa yhteen nykyisen tietämyksen hänen lapsuudestaan ja nuoruudestaan:

Hitler – Prägende Jahre (Hitler – Muodostavat vuodet). [89]

Tästä voidaan jälleen kerran päätellä, että murrosiässä ollut Adolf oli ilmeisesti yhä enemmän vaikuttunut suurisuuntaisilla ideoilla kompensoimisistaan itsetunto-ongelmista; myös sinnikkyys, itsepäisyys ja sanallinen aggressiivisuus lisääntyivät. Tämä ei kuitenkaan ollut mikään ihme eikä harvinaisuus, kun otetaan huomioon tuon ajan tyyppinen, osittain julma lasten ja nuorten kohtelu, jolle myös hän oli alttiina.

Ja: Hitler pystyi pitkään säilyttämään toisen puolen itsestään, nimittäin emotionaalisen herkkyyden. Juutalainen lääkäri Eduard Bloch, joka oli turhaan yrittänyt pelastaa 18-vuotiaan Hitlerin äidin kuolemalta syöpään, kuvaili vuosikymmeniä myöhemmin, kuinka hän oli havainnut pojan äidin kuolinpäivänä:

”Adolf, jonka kasvoista näkyi unettoman yön aiheuttama väsymys, istui äitinsä vieressä. Jotta hän voisi tallentaa viimeisen muiston äidistään, hän oli piirtänyt tämän [...]. En ole urani aikana nähnyt ketään, joka olisi ollut niin surun murtama kuin Adolf Hitler. [...] Kukaan ei olisi tuolloin voinut aavistaa, että hänestä tulisi kerran kaiken pahuuden ruumiillistuma.” [90]

Jopa Goebbelsin tai Hitlerin kohdalla voidaan siis olettaa, että he eivät syntyneet hirviöinä, joilla oli synnynnäinen ”sotataito”.

Toisinaan sotilaiden tutkimisesta voi myös ammentaa toivoa. Yhdysvaltalainen sotilasasiantuntija Dave Grossman osoittaa, että ”armeijoiden suurin haaste on voittaa sotilaiden vastenmielisyys tappaa muita ihmisiä. ” ”Tappamisen estettä” voidaan poistaa vain ”tunteita turruttavalla drillillä ja kohdennetulla koulutuksella”. Toisessa maailmansodassa yhdysvaltalaiset sotilaat olivat niin huonosti valmistautuneita tappamiseen, ”että vain 15–20 prosenttia jalkaväestä ampui yhtään laukausta”. [91]

Yhteenveto

1) Väite, että ihmiset ovat aina käyneet sota, on vailla tieteellistä perustaa, epäluotettava ja harhaanjohtava.

2) Kysymys siitä, olemmeko ”syntyneitä satureita”, kuuluuko ”sotataito” ihmisluontoon, voidaan tutkia tieteellisesti – ja vastata siihen selkeällä Ei:llä.

Jos sinulla on omia lapsia tai riittävän tiivis yhteys pikkulapsiin, voit tässä vaiheessa myös pohtia, pidätkö näitä lapsia perusteettomasti aggressiivisina tai jopa tuhoisina – ”syntymäsotureina”, joille voidaan katsoa olevan taipumus tappaa. Useat eri tieteenalat ovat jo tuottaneet lukuisia tutkimustuloksia, jotka osoittavat, että synnymme maailmaan potentiaalilla prososiaaliseen käyttäytymiseen, rakkauteen, ystävyyteen, yhteistyöhön ja rauhallisuuteen. [92] Ja tämä potentiaali haluaa toteutua! Jopa poliitikot, jotka tänään jälleen aiheuttavat sotaa ja joukkomurhia, ja jopa ne, jotka nämä murhat sitten toteuttavat, ovat syntyneet muutama vuosi sitten hyviä ihmisiä.

Toisin sanoen: meillä kaikilla on kaikki tarvittavat edellytykset olla hyviä ihmisiä hyvässä yhteiskunnassa.

Tämän pohjalta on jälleen mahdollista esittää uskottava spekulatio ihmisen varhaisesta historiasta. Monien tutkijoiden nykyään hyväksymä teoria on, että kaikille Homo sapiens -lajin edustajille – neandertalilaiset voidaan tässä yhteydessä lisätä tähän – voidaan olettaa olevan ”psykkinen yhtenäisyys”. Toisin sanoen: Siitä lähtien, kun ”nykyaikaiset” ihmiset ovat olleet olemassa, heillä on ollut samanlaiset henkiset ominaisuudet. Graeber ja Wengrow [93] kirjoittavat, että ”ihminen, joka elää elefanttien metsästyksellä tai lootuskukien keräämisellä, voi olla yhtä analyyttinen, kriittinen, skeptinen ja kekseliäs kuin joku, joka ansaitsee elantonsa kuljettajana tai ravintoloitsijana tai johtaa yliopiston laitosta”.

Voidaan siis olettaa, että kaukaiset ihmisesi-isämme eivät olleet yhtä sotaisia kuin me olemme syntymästämme asti.

Entä nykyään?

Jos meissä on potentiaalia olla hyviä ihmisiä hyvässä yhteiskunnassa, mistä johtuu, että tämä potentiaali *ei* pääse kehittymään?

Siitä, että emme elä hyvässä yhteiskunnassa.

Lapset eivät ole millään tavalla vähemmän arvokkaita kuin aikuiset. Heillä on kuitenkin verrattuna jälkimmäisiin tuskin mahdollisuuksia päättää itse elinolosuhteistaan. Maailmassa, joka on meidän maailmamme, jota leimaavat autoritaariset hierarkiat, riisto, sorto, perheen ja valtion valvonta sekä ympäristön tuhoaminen, on vähän tilaa psykkinen terveiden lasten kehitymiselle.

Tästä johtuvat kärsimykset ja puutteet sekä usein riittämättömästi tyydyttyneet tarpeet aiheuttavat surua, kipua ja vihaa, joita ei yleensä saa ilmaista asianmukaisesti kasvattajille. Ne kasaantuvat siis, kunnes ne saavuttavat tuhoisat mittasuhteet, mikä myöhemmin vahvistuu nöyryytyksillä koulussa, koulutuksessa, ammatissa ja työelämässä.

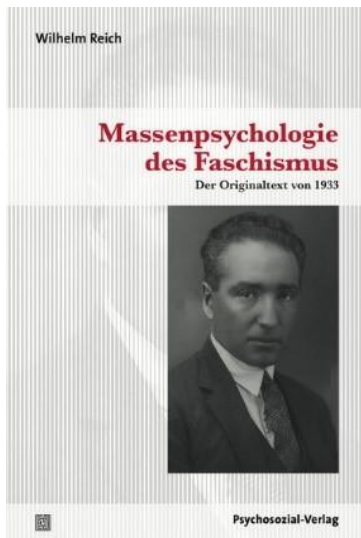
Koska tällaisia patoutuneita tunteita ei yleensä saa virallisesti ilmaista – ellei sitten ryhdy esimerkiksi sotilaaksi –, ne piilotetaan sosiaalisen sopeutumisen, kohteliaisuuden ja ystävällisyyden julkisivun taakse. Näin syntyy – edelleen – ylöspäin kumartava, alaspäin polkeva ”autoritaarinen luonne”. [94] Tällä on erittäin huolestuttavia seurauksia koko yhteiskuntarakenteelle. Tuhoiset tunteet eivät ole vain alitajuisesti läsnä, vaan ne voivat myös purkautua piilostaan milloin tahansa, kun tilanne sitä vaatii.

Tämä on sitä helpompaa, kun media ja politiikka tarjoavat kohteiksi sosiaalisesti heikommassa asemassa olevia tai demonisoituja ”vieraita”. Aiemmin Saksassa nämä olivat juutalaiset, kommunistit ja venäläiset – ja tällä hetkellä jälleen venäläiset, pian todennäköisesti myös kiinalaiset. [95]

Tällä tavalla, massiivisen tuhoisien psykkinen rakenteiden sosiaalistamisen ja median manipuloinnin avulla, on yritetty ja yritetään edelleen kouluttaa ihmisiä ”sotakelpoisiksi”. Mitä aggressiivisemmiksi ja itsetunto-ongelmallisemmiksi meidät tehdään, sitä käyttökelpoisempia olemme kaikenlaisiin tuhoisiin tarkoituksiin – olipa kyse sitten nationalistisista, neofasistisista, fundamentalistisista, imperialistisista, ympäristöä tuhoavista, lapsia, naisia, homoseksuaaleja tai ulkomaalaisia vihaavista ideologioista.

Jos massiivisesti patoutuneelle räjähtävälle vihalle tarjotaan purkautumistie, asenteet ovat vaihdettavissa: terrorismia ja murhia voidaan harjoittaa yhtä lailla ”oikeistolaisen” kuin ”vasemmistolaisen” maailmankuvan alibilla, Jumalan kunniaksi, Allahin pelastukseksi, ekodiktatuurin

hyväksi tai – kuten nykyään – osana länsimaista uusliberalistista ”sääntöihin perustuvaa” maailman onnellistamista.

Psykoanalyytikko Wilhelm Reich kuvasi tätä periaatteellista prosessia vuonna 1933 teoksessaan *Fasismen joukkopsykologia* seuraavasti: Lasten sortaminen tekee heistä ”pelokkaita, ujoja, auktoriteettia pelkääviä, porvarillisessa mielessä kilttejä ja kasvatettavia”. Lapset käyvät ensin läpi ”perheen autoritaarisen minivaltion, [...] jotta he myöhemmin sopeutuisivat yleiseen yhteiskunnalliseen kehykseen”. Tämän kasvatusprosessin jälkeen patoutunut elämänenergia, joka ei enää pääse purkautumaan luonnollisella tavalla, etsii nyt korvaavia purkautumistapoja virtaa luonnolliseen aggressioon ja lisää sitä ”brutaaliksi sadismiksi, joka muodostaa olennaisen osan sen sodan massapsykologisesta perustasta, jonka muutamat imperialistiset intressit ovat lavastaneet”. Tällaisella tavalla psyykkisesti epämuodostunut ihminen ”toimii, tuntee ja ajattelee” vastoin elämänsä etuja. [\[96\]](#)

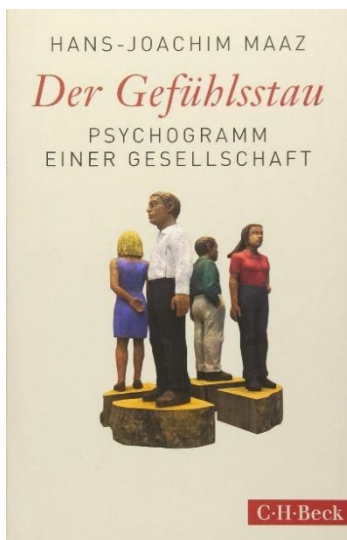
Näin meistä tehdään ”sotureita”.

Mutta koska on luonnollista olla rauhanomainen, solidaarinen ja prososiaalinen – emme voi olla ’inhimillisiä’ ilman muita ihmisiä, emmekä voi elää ilman heitä elämän alussa – meitä sairastuttaa, kun meidät koulutetaan ”sotaisiksi”.

Vaihtoehtoja, näkökulmia

Jää kysymys: mitä on tehtävä, jotta ihmiset voivat jälleen TULLA niin rauhanomaisiksi kuin he ilmeisesti syntyvät – tai, vielä paremmin: jotta he voivat JÄÄDÄ niin rauhanomaisiksi? Koska olen jo useaan otteeseen ottanut kantaa tähän aiheeseen [\[97\]](#), haluan olla hyvin lyhytsanainen. Tarvitsemme edelleen taloudellisten ja poliittisten olosuhteiden mullistuksen, irtautumisen yhä tuhoisammaksi käyvästä uusliberalistisesta kapitalistisesta yhteiskuntarakenteesta. Se ei kuitenkaan riitä, kuten erityisesti lopulta epäonnistunut ”todellisen sosialismin” kokeilu on osoittanut. Siihen on lisättävä *psykososiaalinen* vallankumous.

Wilhelm Reich tiivistä taustalla olevan yhteyden vuonna 1934:

”Jos yritetään muuttaa pelkästään ihmisten rakennetta, yhteiskunta vastustaa sitä. Jos yritetään muuttaa pelkästään yhteiskuntaa, ihmiset vastustavat sitä. Tämä osoittaa, että kumpaakaan ei voida muuttaa yksinään.” [\[98\]](#)

Nykypäivänä tämä voitaisiin konkretisoida seuraavasti: Aikuisten tulisi – etenkin psykoterapeuttisen tietämyksen avulla – työstää sosiaalisesti aiheutuneita mielenterveyshäiriöitään ja samalla huolehtia siitä, että heidän lapsensa ja lapsenlapsensa eivät edes pääse kehittymään näitä häiriöitä.

Psykoanalyytikko Hans-Joachim Maaz toi – muun muassa kirjassaan *Der Gefühlsstau* [\[99\]](#) – vastaavan ”terapeuttisen kulttuurin” käsitteen DDR:n murroksessa ja on sittemmin kehittänyt siitä ”suhdekulttuurin” [\[100\]](#).

Lasten rakastava ohjaaminen elämään, aktiivinen pyrkimys hyviin ja tasa-arvoisiin parisuhteisiin, tyydyttävään seksuaalisuuteen ja psyykkiseen terveyteen, yksityis- ja julkisessa elämässä autoritaaristen, elämää vihaavien tai jopa sotaan yllyttävien normien tuomitseminen perheessä, koulussa, työelämässä, mediassa, kirkossa, politiikassa ja valtiossa, sekä etsiä samanmielisiä, joiden kanssa vastustaa niitä – on sittemmin saanut entistä enemmän merkitystä ja ajankohtaisuutta. [101]

Erich Fromm on kuvannut näiden pyrkimysten pitkän aikavälin tavoitteen kaikkein ytimekkäästi: ”terve yhteiskunta”, ”jossa kukaan ei enää tarvitse tuntea oloaan uhatuksi: ei lapsi vanhempiensa, eivät vanhemmat heitä ylempänä olevien, ei mikään sosiaalinen luokka toisen, eikä mikään kansakunta supervallan”. [102]

Huomautukset ja lähteet

[1] Kiitän jälleen kerran Jan Petzoldia kansikuvituksen suunnittelusta. Aikaisempi versio tästä artikkelista julkaistiin vuonna 2023 verkkosivuillani ja vuonna 2025 *apolut*-sivustolla (<https://apolut.net/sind-wir-geborene-krieger/>). Uudistettuun versioon on vaikuttanut merkittävästi hedelmällinen keskustelu esihistorioitsijan ja kulttuurintutkijan Martin Kuckenburgin kanssa. Koska olen ottanut lainauksia eri tieteenaloilta, joilla minulla ei ole erityistä pätevyyttä, ja käyttänyt pääasiassa toissijaisia lähteitä, suosittelen lukemaan tekstissä mainitut kirjat ja etsimään internetistä ajantasaisia tietoja erityisesti arkeologisista löydöistä.

[2] https://de.wikipedia.org/wiki/Krieg#Ebenen_der_Kriegsf%C3%BChrung.

[3] ”Sota on kaikkien isä, kaikkien kuningas. Se tekee toisista jumalia, toisista ihmisiä, toisista orjia, toisista vapaita” (<https://de.wikipedia.org/wiki/Heraklit>).

[4] ”Ensin osoitan, että ihmisten tila ilman siviiliyhteiskuntaa (jota voidaan kutsua luonnontilaksi) ei ole muuta kuin kaikkien sota kaikkia vastaan; ja että tässä sodassa kaikilla on oikeus kaikkeen” (https://de.wikipedia.org/wiki/Bellum_omnium_contra_omnes).

[5] Sigmund Freud (1930) [1929]: *Das Unbehagen in der Kultur*, teoksessa: GW Band 14, Fischer, s. 419–506, tässä s. 471. Siitä, että Freud viittaa siellä väärin Hobbisiin ja lisäksi diffamoi susia, ks. <https://andreas-pegiau-psychoanalyse.de/der-mensch-ist-dem-menschen-kein-wolf-ueber-eine-eklatante-freudsche-fehleistung/>.

[6] Toukokuusta 2016 lähtien Obama oli ”virallisesti Yhdysvaltain presidentti, jonka hallintokaudella oli eniten sotapäiviä”. Hänen hallintokaudellaan Yhdysvallat oli siihen mennessä käynyt sotaa ”yhteensä 2663 päivää” (<https://www.spiegel.de/panorama/krieg-barack-obama-ist-der-us-praesident-mit-den-meisten-kriegstagen-a-00000000-0003-0001-0000-000000567071>). Lisäksi ”drone-iskuista tuli valtion doktriini, ja joka viikko hän allekirjoitti niin sanotun ’tappolistan’”

(<https://www.deutschlandfunkkultur.de/drohnenkrieg-obamas-toedliches-erbe-100.html>), jonka uhreiksi joutui useita tuhansia viattomia ihmisiä – ”sivullisina uhreina”.

[7] <https://www.welt.de/politik/ausland/article5490579/Seine-Rede-zum-Friedensnobelpreis-im-Wortlaut.html>.

[8] <https://www.zukunftsinstitut.de/artikel/warum-gibt-es-noch-immer-kriege/> En löytänyt tätä artikkelia instituutin uudistetulta verkkosivustolta maaliskuussa 2025.

[9] Ibid.

[10] Martin Kuckenburg (1993): *Siedlungen der Vorgeschichte in Deutschland, 300000 bis 15 v. Chr.*, Dumont, s. 10.

[11] <https://de.wikipedia.org/wiki/Menschenaffen#Entwicklungsgeschichte>. Sivustolla <https://de.wikipedia.org/wiki/Hominisation> puhutaan viidestä seitsemään miljoonasta vuodesta, sivustolla https://de.wikipedia.org/wiki/Stammesgeschichte_des_Menschen mainitaan 7,9 miljoonaa vuotta. On hyvin spekulatiivista yrittää tehdä johtopäätöksiä nykyihmisten psykososiaalisista taipumuksista nykyisten simpanssien (ja bonobojen) käyttäytymisen perusteella: Kuuden miljoonan vuoden itsenäisen kehityksen aikana on voinut tapahtua paljon muutoksia molemmissa lajeissa.

Antropologi R. B. Ferguson on tutkinut tutkimuksia, joissa nykypäivän simpansseja pidetään ”tappajasimpansseina” – mikä usein tulkitaan ihmiskunnan perintötaakaksi. Tuloksena: 18 simpanssitutkimuspaikalla ”yhteensä 426 vuoden kenttähavainnoissa” rekisteröidyistä tai oletetuista 27 lajitovereiden tappamisesta ”15 johtui vain kahdesta voimakkaasti konfliktipitoisesta tilanteesta [...] Loput 417 vuoden havainnoista antavat keskimäärin vain 0,03 tappoa vuodessa.” Lisäksi Ferguson pitää todennäköisenä, että nämä kuolemaan johtaneet konfliktit ”eivät ole evoluutiostrategia, vaan reaktio ihmisen puuttumiseen” simpanssien elinympäristöön

(<https://www.scientificamerican.com/article/war-is-not-part-of-human-nature/> käännös A.P. Vrt.

Martin Kuckenburger, 1999: Lag Eden im Neandertal? Auf der Suche nach den frühen Menschen, Econ, s. 154ff.).

[12] https://de.wikipedia.org/wiki/Stammesgeschichte_des_Menschen.

[13] https://www.mpg.de/11820357/mpi_evan_jb_2017. Mutta: Koska nykyihmisten ulkonäössä on laaja kirjo variaatioita, ei ole yksimielisyyttä siitä, mitä ”nykyaikaiset” ihmiset ovat ja milloin he esiintyivät ensimmäisen kerran fossiililöydöksissä (G. J. Sawyer/ Viktor Deak: Der lange Weg zum Menschen. Lebensbilder aus sieben Millionen Jahren Evolution, Spektrum 2008, s. 174). .

Aikaisempien, ihmistä edeltävien hominidien osalta löydökset ovat yhä epäselvempiä. Usein luuta, joiden ikä vaihtelee satojen tuhansien vuosien välillä tai joiden löytöpaikat ovat tuhansien kilometrien päässä toisistaan, yhdistetään oletettujen hominidilajien (uudelleen)rakentamiseksi (ibid., esim. s. 13f.). Esimerkiksi paljon huomiota herättäneen ”Denisovan ihmisen” olemassaolo on DNA-analyysin lisäksi ”varmistettu” yhden sormen nivelen (ikä: 48 000–30 000 vuotta), yhden varpaan nivelen (ikä: 130 000–90 900 vuotta) , kahdella poskihampaalla (toinen yli 50 000 vuotta vanha, toinen alle 50 000 vuotta vanha), jotka kaikki on löydetty Kazakstanin rajalla, sekä yhdellä Kiinan Tiibetissä kaivetulla alaleualla (ikä: 160 000 vuotta) (<https://de.wikipedia.org/wiki/Denisova-Mensch>; <https://www.mpg.de/5018113/denisova-genom>).

[14] <https://www.planet-wissen.de/natur/energie/feuer/index.html>.

[15] James C. Scott (2019): Die Mühlen der Zivilisation. Eine Tiefengeschichte der frühesten Staaten, Suhrkamp, s. 20, vrt. Hannes Stubbe (2021): Weltgeschichte der Psychologie, Pabst, s. 27.

[16] David Graeber/ David Wengrow (2021): Anfänge. Eine neue Geschichte der Menschheit, Klett-Cotta, s. 96, 98. Kuckenburger (kuten huomautus 11, s. 13–15) kuvaa hyvin samankaltaisesti arkeologian ja paleoantropologian haittoja.

[17] Harald Meller, Kai Michel, Carel van Schaik (2024): Die Evolution der Gewalt. Warum wir Frieden wollen, aber Kriege führen, dtv, s. 136.

[18] Ibid., s. 152.

[19] <https://www.sueddeutsche.de/projekte/artikel/wissen/acht-milliarden-menschheit-wachstum-e418385/> Hypoteeseista, jotka koskevat voimakkaita vaihteluja esihistoriallisissa populaatioissa, ks. <https://science.orf.at/stories/3221020/>.

[20] Koska 3 000 jäännöksen joukkoon lisätään yhä vähemmän luurankolöytöjä ajan kuluessa, kokonaismäärä ei kasva merkittävästi, kun tarkastellaan Homo sapiens -lajin ulkopuolella olevia lajeja. Myös niistä ”monista miljoonista neandertalilaisista”, joiden on arvioitu eläneen, on tähän mennessä löydetty ”vain kahden tai kolmen sadan yksilön jäännökset” (Rebecca Wragg Sykes, 2022: Der verkannte Mensch. Ein neuer Blick auf Leben, Liebe und Kunst der Neandertaler, Goldmann, s. 63).

[21] Graeber/ Wengrow (kuten huom. 16), s. 100f. Myös usein ajoitukseen käytetty radiohiilimenetelmä toimii vain viimeisten 60 000 vuoden osalta:

<https://de.wikipedia.org/wiki/Radiokarbonmethode>.

[22] <https://science.orf.at/stories/3219658/>.

[23] Katso Stubbe (kuten huomautuksessa 15), s. 15–67.

[24] R. Brian Ferguson, ”The Birth of War”

(https://www.naturalhistorymag.com/htmlsite/0703/0703_feature.html). Käännös A.P. Korjattu 24.5.25. En ollut aiemmin ottanut huomioon 24 väkivallan uhria, joihin Ferguson viittaa lisäksi: ”Site 117:n lisäksi vain noin tusina 10 000 vuotta vanhoja tai vanhempia Homo sapiens -luurankoja sadoista vastaavan ikäisistä, joita on tutkittu tähän mennessä, osoittavat selviä merkkejä ihmisten välisestä väkivallasta.”

- [25] https://www.researchgate.net/figure/Cranium-17-bone-traumatic-fractures-A-Frontal-view-of-Cranium-17-showing-the-position_fig4_277326376; <https://www.20min.ch/story/cranium-17-das-aelteste-mordopfer-der-geschichte-162218687169>.
- [26] Meller et al (kuten huomautus 17), s. 146.
- [27] Ibid., s. 139.
- [28] <https://de.wikipedia.org/wiki/Krieg>.
- [29] Ibid.
- [30] R. Brian Ferguson (kuten huomautuksessa 24)). Käännös A.P.
- [31] <https://www.scinexx.de/news/geowissen/kein-steinzeit-krieg-in-jebel-sahaba/>.
- [32] Dirk Husemann (2005): Als der Mensch den Krieg erfand, Thorbecke, s. 34.
- [33] Kuten huomautuksessa 31.
- [34] Husemann (kuten huomautuksessa 32), s. 34. Vastaavasti argumentoi myös Meller et al (kuten huomautuksessa 17), s. 154f.
- [35] Ibid., s. 155.
- [36] Wragg Sykes (kuten huom. 20), s. 25. Nykyään vallitsee laaja yksimielisyys siitä, että teoriaa, jonka mukaan Homo sapiens olisi tuhonnut neandertalaiset, ei voida pitää paikkansa. Katso ibid., s. 451–454; Martin Kuckenburg (2005): Der Neandertaler. Auf den Spuren des ersten Europäers, Klett-Cotta, s. 282–296; Meller et al (kuten huom. 17), s. 142.
- [37] Meller et al (kuten huom. 17), s. 146f., 162.
- [38] 35 000 vuotta sitten maapallolla oli enintään kolme miljoonaa asukasta (Scott, kuten huom. 15, s. 22).
- [39] Christopher Ryan/ Cacilda Jethá (2016: Sex. Die wahre Geschichte, Klett-Cotta, s. 201) puhuvat ”alkuperäisestä yltäkylläisyydestä”. Tämä viittaa Marshall Sahlinsin esseeseen ”The original affluent society”: https://www.uvm.edu/~jdericks/EE/Sahlins-Original_Affluent_Society.pdf (katso myös: <https://www.matthes-seitz-berlin.de/buch/die-urspruengliche-wohlstandsgesellschaft.html>). Tietenkin jo tuolloin oli ilmastonmuutoksia, jotka johtivat esimerkiksi jääkausiin. Mutta yleensä tämä tapahtui niin hitaasti, että sopeutuminen oli mahdollista (Wragg Sykes, kuten huomautus 20, s. 104–124). Oletus, että lähes koko ihmiskunta olisi tuhoutunut lyhyessä ajassa yli 70 000 vuotta sitten tapahtuneen tulivuorenpurkauksen seurauksena, on hyvin kiistanalainen (<https://de.wikipedia.org/wiki/Toba-Katastrophen-theorie>).
- [40] Rutger Bregman (2020): Im Grunde gut. Eine neue Geschichte der Menschheit, Rowohlt, s. 115. Vanhin tällä hetkellä tunnettu luolamaalaus on 45 000 vuotta vanha (<https://de.wikipedia.org/wiki/H%C3%B6hlenmalerei>).
- [41] https://de.wikipedia.org/wiki/Massaker_von_Kilianst%C3%A4dten, https://de.wikipedia.org/wiki/Massaker_von_Halberstadt, https://de.wikipedia.org/wiki/Massaker_von_Talheim, https://de.wikipedia.org/wiki/Massaker_von_Schletz; <https://www.scinexx.de/news/archaeologie/war-dies-der-erste-krieg-europas/>.
- [42] https://de.wikipedia.org/wiki/Felsmalereien_in_der_spanischen_Levante. Katso myös Husemann (kuten huomautus 32), s. 61f.
- [43] Ensimmäiset viitteet aseiden käytöstä metsästyksessä ovat noin 500 000 vuotta vanhoja (<https://www.spiegel.de/wissenschaft/mensch/fruehmenschen-jagten-schon-vor-500000-jahren-mit-stein-speerspitzen-a-867412.html>). ”Epäilemättä varmistettuja” metsästysaseita ovat vasta 300 000 vuotta vanhat keihäät, jotka löydettiin Schöningenistä, Niedersachsenista, lukuisien niillä kaadettujen villihevesten luiden joukosta (Martin Kuckenburg, 2022: Friedrich Engels' Frühgeschichte und die moderne Archäologie, s. 79). Mutta se, että niillä voi metsästää eläimiä, ei tarkoita, että niillä haluttaisiin tappaa ihmisiä. Vuonna 2025 kiistanalaisen ajoitusmenetelmän avulla keihäiden iäksi arvioitiin vain 200 000 vuotta (<https://www.welt.de/wissenschaft/article256093064/Archaeologie-Die-Schoeninger-Speere-sind-100-000-Jahre-juenger-mit-Folgen.html>).
- [44] Ks. Scott (kuten viite 15), s. 159–164.

- [45] Brigitte Röder/ Juliane Hummel/ Brigitta Kunz (2001) [1996]: Götinnendämmerung. Das Matriarchat aus archäologischer Sicht, Königsfurt, s. 396. Katso myös Graeber/ Wengrow (kuten viitteessä 16), s. 238–244.
- [46] Scott (kuten huom. 15), s. 20. Katso myös https://de.wikipedia.org/wiki/Geschichte_der_Schrift. Lisätietoja: Martin Kuckenburg (2016): Wer sprach das erste Wort? Die Entstehung von Sprache und Schrift, Theiss.
- [47] Bregman (kuten huom. 40), s. 139–161. Lisäsuositus kirjallisuudesta 30.5.25: Gerd Reuther (2025): Tatort Vergangenheit: Wie eine Fake Past unsere Zukunft diktiert, Engelsdorfer.
- [48] Kuckenburg (kuten huom. 36), s. 9.
- [49] https://de.wikipedia.org/wiki/Neandertaler#Verwandtschaft_zum_modernen_Menschen.
- [50] Stubbe (kuten huom. 15), s. 33.
- [51] Tämä ei välttämättä tarkoita, että he olivat älykkäämpiä kuin me (ks. ibid., s. 25).
- [52] Katso mm. huomautukset 16 ja 36.
- [53] R. Brian Ferguson (2013): Pinker's List: Exaggerating Prehistoric War Mortality, teoksessa Douglas P. Fry (toim.): War, Peace, and Human Nature, Oxford University Press, s. 112–131 (https://www.researchgate.net/publication/273371719_Pinker's_List_Exaggerating_Prehistoric_War_Mortality). Katso myös Ryan/ Jethá (kuten huomautus 39), s. 212–215 ja Bregman (kuten huomautus 40), s. 112ff.
- [54] Meller et al (kuten huomautus 17), s. 37.
- [55] <https://scilogs.spektrum.de/menschen-bilder/wird-alles-immer-besser-ein-kritischer-blick-auf-steven-pinkers-geschichtsoptimismus/>.
- [56] https://de.wikipedia.org/wiki/Napoleon_Chagnon.
- [57] Ryan/ Jethá (kuten huomautus 39), s. 223–227; Bregman (kuten huomautus 40), s. 111f.
- [58] Bregman (kuten huomautus 40).
- [59] Antropologiassa on esihistoriasta jäljellä olevien arvioitavien jäännösten puutteen vuoksi tavallista, että viime vuosituhsien perimätietojen tai nykypäivään ulottuvien metsästäjien ja keräilijöiden kenttähavaintojen perusteella tehdään johtopäätöksiä varhaisten Homo sapiens -lajien elämäntavoista. Mutta nämäkin ovat spekulatiota. Etenkin kun nykyään tuskin on enää olemassa etnisiä ryhmiä, jotka olisivat täysin eristyksissä muusta maailmasta. Ks. Kuckenburg (kuten viite 43), s. 136f.
- [60] https://de.wikipedia.org/wiki/Thomas_Hobbes.
- [61] Meller et al (kuten huom. 17), s. 113.
- [62] Ryan/ Jethá (kuten huom. 39), s. 204, 236, s. 238.
- [63] Meller et al (kuten huomautus 17), s. 113.
- [64] https://www.researchgate.net/publication/250920560_Lethal_Aggression_in_Mobile_Forager_Bands_and_Implications_for_the_Origins_of_War.
- [65] Ibid., s. 272. Käännös A.P.
- [66] <https://de.wikipedia.org/wiki/Staatsentstehung>.
- [67] Scott (kuten huomautuksessa 15), ks. myös <https://www.soziopolis.de/die-muehlen-der-zivilisation-1.html>.
- [68] <https://de.wikipedia.org/wiki/%C3%87atalh%C3%B6y%C3%BCk>.
- [69] Graeber/ Wengrow (kuten huomautuksessa 16), s. 236, 245ff.
- [70] <https://www.uncg.edu/employees/douglas-fry/>.
- [71] <https://sustainingpeaceproject.com/>.
- [72] https://greatergood.berkeley.edu/article/item/what_can_we_learn_from_the_worlds_most_peaceful_societies. Käännös A.P.
- [73] Ibid.
- [74] Douglas P. Fry (2005): The Human Potential for Peace: An Anthropological Challenge to Assumptions about War and Violence, Oxford University Press; <https://sustainingpeaceproject.com/>.

- [75] Erich Fromm (1989): Die Anatomie der menschlichen Destruktivität, teoksessa: Gesamtausgabe, Bd. 7, dtv.
- [76] S. 148–262. Vielä vuonna 1998 etnografinen atlas sisälsi 160 ”puhtaasti matrilineaarista” – eli vain äidinpuoleisen sukulaisuuden huomioon ottavaa – ”alkuperäiskansaa ja etnistä ryhmää” . Tämä oli noin 13 % maailman 1267 etnisestä ryhmästä (<https://de.wikipedia.org/wiki/Matriarchat>).
- [77] Fromm (kuten huomautus 75), s. 158f.
- [78] Lisätietoja: https://andreas-pegiau-psychoanalyse.de/wp-content/uploads/2018/07/Mythos-Todestrieb-pid_2018_02_Pegiau.pdf.
- [79] Terapeuttinen työni osoittaa minulle jatkuvasti, että ihmiset voivat voittaa tuhoisat vaikutukset.
- [80] Katso Goebbels, Joseph (1992) [1990]: Tagebücher 1924-1945 in fünf Bänden, toim. Reuth, Ralf Georg, Piper; Longerich, Peter (2010): Goebbels. Biographie, Siedler; Reuth, Ralf G. (1991) [1990]: Goebbels, Piper, erityisesti s. 11–75.
- [81] Ibid., s. 52.
- [82] Ibid., s. 47.
- [83] Ibid., s. 52.
- [84] Ibid., s. 68–73.
- [85] Ibid., s. 63.
- [86] Ibid., s. 73.
- [87] Longerich (kuten huom. 80), s. 58.
- [88] Reuth (kuten huom. 80), s. 104.
- [89] Hannes Leidinger/ Christian Rapp (2020): Hitler – Prägende Jahre. Kindheit und Jugend 1889–1914, Residenz. Katso myös: Brigitte Hamann (1998): Hitlers Wien: Lehrjahre eines Diktators, Piper.
- [90] Ibid., s. 152. Kattavasti: Brigitte Hamann (2010): Hitlers Edeljude: Das Leben des Armenarztes Eduard Bloch, Piper.
- [91] Meller et al (kuten huom. 17), s. 124.
- [92] Katso tämän tekstin lisäksi käytetyt kirjat Gerald Hüther (2003) [1999]: Die Evolution der Liebe. Was Darwin bereits ahnte und die Darwinisten nicht wahrhaben wollen, Vandenhoeck/Ruprecht; Mark Solms/Oliver Turnbull (2004): Das Gehirn und die innere Welt. Neurowissenschaft und Psychoanalyse, Walter, s. 138ff., 148; Michael Tomasello (2010): Warum wir kooperieren, Suhrkamp; Stefan Klein (2011) [2010]: Der Sinn des Lebens. Warum Selbstlosigkeit in der Evolution siegt und wir mit Egoismus nicht weiterkommen, Fischer; Joachim Bauer (2015): Itsensä hallinta. Vapaan tahdon uudelleenlöytö, Blessing. Myös Erwin Wagenhoferin vuonna 2013 julkaistu dokumenttielokuva *Alphabet – Angst oder Liebe* (Alphabet – Pelko vai rakkaus) kuvaa tätä koskettavalla tavalla (<http://www.alphabet-film.com/>).
- [93] Kuten huomautus 16, s. 114ff. Katso myös Bregman (kuten huomautus 40), s. 79f.
- [94] Katso: https://duepublico2.uni-due.de/servlets/MCRFileNodeServlet/duepublico_derivate_00045266/05_Pegiau_Autoritarismus.pdf
- [95] Katso myös <https://andreas-pegiau-psychoanalyse.de/andreas-pegiau-utopie-oder-dystopie-zitate-und-notizen-zu-china-mai-2020-bis-oktober-2021/>.
- [96] Wilhelm Reich (2020): Massenpsychologie des Faschismus. Der Originaltext, Psychosozial, s. 38, 40.
- [97] Esimerkiksi Andreas Pegiau (2024): Menschen als Marionetten? Wie Marx und Engels die reale Psyche in ihrer Lehre verdrängten (<https://andreas-pegiau-psychoanalyse.de/menschen-als-marionetten-wie-marx-und-engels-die-reale-psyche-in-ihrer-lehre-verdraengten/>), s. 70–74 tai täällä: <https://www.manova.news/artikel/rechtsruck-in-deutschland>.
- [98] Wilhelm Reich (kuten huomautus 96), s. 195.
- [99] Katso myös: <https://andreas-pegiau-psychoanalyse.de/psychische-revolution-und-therapeutische-kultur-vorschlaege-fuer-ein-alternatives-leben/>.
- [100] Katso: <https://hans-joachim-maaz-stiftung.de/hans-joachim-maaz/buecher-von-hans-joachim-maaz/>.
- [101] Katso myös <https://apolut.net/im-gespraech-andreas-pegiau/>.
- [102] Erich Fromm (kuten huom. 75), s. 395.

Internetlähteiden viimeinen kysely: 14.5.2025.

Viittaus

Andreas Peglau (2025): Emme ole syntyneet sotateiksi. Psykososiaaliset edellytykset rauhallisuudelle ja "sotakyvylle" (<https://andreas-peglau-psychoanalyse.de/wir-sind-keine-geborenen-krieger-zu-psychozialen-voraussetzungen-von-friedfertigkeit-und-kriegstuechtigkeit/>)
Käännös suomeksi.

Tämän artikkelin jakaminen ja levittäminen ei-kaupallisiin tarkoituksiin on nimenomaisesti toivottavaa.

Lisensoitu Creative Commons -lisenssillä ([Nimeä - Ei kaupallista - Ei muokkauksia 4.0 Kansainvälinen](#), CC BY-NC-ND 4.0).